

บทที่ ๓

บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ของพระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมังกโร)

๓.๑ บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศของพระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมังกโร)

๓.๑.๑ บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

พระพรหมวชิรญาณ เป็นผู้มีความสนใจใฝ่หาประสบการณ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และรักการทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา มุ่งสนองงานคณะสงฆ์ไทยและใคร่สนองพระพุทธประสงค์ในการนำพระพุทธศาสนาออกเผยแผ่แก่ชาวโลก ท่านได้รับนิมนต์ให้จาริกออกทัศนศึกษาและส่งเสริมกิจการงานพระพุทธศาสนา เริ่มต้นจากประเทศเพื่อนบ้าน คือ มาเลเซีย สิงคโปร์ อินเดีย เนปาล ศรีลังกา กัมพูชา ลาว ฮองกง ไต้หวัน จีน เวียดนาม เกาหลี ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ต่อด้วยประเทศในยุโรปและอเมริกา คือ อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ เบลเยียม อิตาลี แอนดอร์รา ฝรั่งเศส ลักเซมเบิร์ก เยอรมนี ออสเตรีย สเปน เดนมาร์ก นอร์เวย์ เม็กซิโก และสหรัฐอเมริกา ในขณะเดียวกัน ท่านก็หาโอกาสเผยแผ่ธรรมแก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศในประเทศนั้นๆ ควบคู่กันไปด้วย^๑ โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา เมื่อท่านได้เดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจในฐานะเลขานุการแม่กองงานพระธรรมทูตในนครนิวยอร์ก และในสหรัฐอเมริกา ดังกล่าวแล้ว ทำให้ท่านได้สัมผัสกับปัญหาที่แท้จริงถึงพื้นที่ในต่างประเทศ อันเป็นเหตุให้เจ้าพระคุณสมเด็จพระธีรญาณมุนี (ธีร์ ปุณณกมหาเถร) แม่กองงานพระธรรมทูต อนุมัติให้ท่านรับเป็น “ที่ปรึกษาศูนย์พุทธศาสนาไทยแห่งรัฐอิลลินอยส์” ส่งผลให้ท่านได้ปฏิบัติศาสนกิจร่วมกับคณะสงฆ์ไทยชุดบุกเบิก เริ่มต้นวางโครงการและดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชนชาวไทยและชาวต่างประเทศ ทั้งในนามวัดธัมมาราม นครชิคาโก ในนามวัดพุทธาวาส นครฮิวสตัน ในนามวัดพุทธรังสี นครไมอามี และในนามของสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาคัญต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา ให้มีความเจริญก้าวหน้าเป็นผลดีแก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และแก่ประชาชนชาวไทยและชาวโลกมาโดยลำดับ

^๑ คุรุรายละเอียดใน พระพรหมวชิรญาณ, *พรหมวชิรญาณนิพนธ์*, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๘๑-๘๔.

นอกจากนั้น พระพรหมวชิรญาณ ได้ปฏิบัติศาสนกิจในต่างแดนโดยดำรงตำแหน่งหลายตำแหน่งต่างๆ ดังนี้

- เป็นกรรมการโครงการสร้างวัดไทย ณ นครลอสแอนเจลิส นอร์ธ ฮอลลีวูด สหรัฐอเมริกา และวัดไทยในเนเธอร์แลนด์ (ฝ่ายประเทศไทย) เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ จัดกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมไทย สำหรับชุมชนไทยและชาวพุทธในต่างประเทศ

- เป็นผู้ก่อตั้งสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา ร่วมกับคณะสงฆ์ไทยชุดบุกเบิก และได้รับเลือกให้เป็นประธานสมัชชาฯ รูปแรกเพื่อดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา วางโครงการบริหารกิจการคณะสงฆ์ บริหารองค์การการจัดการประชุมปรึกษาหารือกำหนดศาสนกิจอันเป็นประโยชน์แก่คณะสงฆ์ จัดประชุมถวายความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติศาสนกิจ เกื้อกูลแก่พระธรรมวินัย แก่พระสงฆ์ทุกวัดในสหรัฐอเมริกา ให้สอดคล้องเป็นแบบฉบับอันหนึ่งอันเดียวกัน (ติดต่อกัน ๖ สมัย) พ.ศ. ๒๕๑๙ – ๒๕๓๐ เพื่อสงเคราะห์แก่ประชาชนชาวไทย ชาวต่างประเทศและประเทศสหรัฐอเมริกา

- ในฐานะ ประธานสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา เป็นประธานนำคณะสงฆ์ไทยทุกรัฐในสหรัฐอเมริกา เผยแผ่ธรรม โดยเน้นให้ชาวพุทธในสหรัฐอเมริกา ปฏิบัติในหลักเบญจศีลอย่างเคร่งครัด คือ การไม่เบียดเบียนทำลายกันทางชีวิต ไม่ลักขโมยแย่งชิงทรัพย์สินกัน ไม่แย่งชิง หรือผิดประเวณีในคู่ครองกัน ไม่โกหกหลอกลวงกัน ไม่มั่วสุมอบายมุข หรือผลิต เสพ ขายสิ่งเสพติดให้โทษ ให้เคารพต่อกฎหมายของบ้านเมือง และบำเพ็ญตนเป็นพลเมืองดี คือไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน ให้รัก และทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อที่นั่นอันเป็นหลักเมตตา ความรักความปรารถนาดีต่อกัน อันจะนำสังคมไปสู่สันติภาพ และสันติสุข ซึ่งพระสงฆ์ไทยในสหรัฐฯ ถือเป็นหลักปฏิบัติสืบมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๙ ถึงปัจจุบัน

- เป็นประธานโครงการ ให้คำแนะนำปรึกษาอนุเคราะห์ สงเคราะห์ โดยธรรมวิธีแก่ชาวไทยพุทธอพยพและนานาชาติในสหรัฐอเมริกา ที่มีปัญหาในทางชีวิตจิตใจ เพื่อให้มีขวัญกำลังใจในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงามและให้มีคุณค่า พ.ศ. ๒๕๒๐ จนถึงปัจจุบัน

- เป็นประธานโครงการจัดแพทย์พยาบาลอาสาสมัคร เพื่อตรวจและบำบัดสุขภาพพลานามัยขั้นพื้นฐาน โดยใช้วัดธัมมาราม นครชิคาโก เป็นสถานที่บริการฟรี ในวาระต่างๆ พ.ศ. ๒๕๒๒ จนถึงปัจจุบัน

- เป็นประธานอุปถัมภ์และที่ปรึกษาในการสร้างวัดพุทธลาว เมืองแอลบิน รัฐอิลลินอยส์ สหรัฐอเมริกา พ.ศ. ๒๕๒๔ และวัดพุทธเขมร นครชิคาโก แห่งรัฐอิลลินอยส์ เพื่อพระสงฆ์และชาวเขมรอพยพในรัฐอิลลินอยส์ พ.ศ. ๒๕๒๖ จนถึงปัจจุบัน

- พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นประธาน โครงการพุทธศาสนิกสัมพันธ์นานาชาติ ระหว่างวัดกับองค์กร และชาวพุทธนานาชาติในสหรัฐฯ (๑๑ ชาติ) และเป็นเจ้าภาพจัดประชุม “วิสาขบูชานานาชาติและวิปัสสนานานาชาติ” เพื่อให้บรรลัทธิอุประสงฆ์ในการร่วมกันเผยแผ่พระพุทธศาสนา

- รองประธานอำนวยการสร้างวัดพุทธสิริราชคฤห์ เมืองราชคฤห์ อินเดีย พ.ศ. ๒๕๔๘ จนถึงปัจจุบัน

- เป็นประธานโครงการสร้างวัดนวมินทราชูทิศ ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน และศูนย์วัฒนธรรมอเมริกัน-ไทย ณ เมืองเรย์นแฮม เคมบริดจ์ นครบอสตัน มลรัฐแมสซาชูเซตส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา เณรพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี พ.ศ. ๒๕๔๙ เณรพระเกียรติในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา พ.ศ. ๒๕๕๐ ในพระสังฆราชูปถัมภ์สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ จนถึงปัจจุบัน

- เป็นประธานโครงการวัดนวมินทราชูทิศ เมืองลียง ฝรั่งเศส เณรพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๔ พรรษา พ.ศ. ๒๕๕๔ จนถึงปัจจุบัน

การปฏิบัติศาสนกิจดังกล่าวนี้ พระพรหมวชิรญาณได้ใช้เมตตาและปัญญาเป็นแนวปฏิบัติศาสนกิจในต่างประเทศ ในการนำพระพุทธศาสนาออกเผยแผ่ยังนานาประเทศทั่วโลก นำวัดที่ท่านเป็นประธานโครงการสร้างตลอดถึงวัดในเครือข่ายสงฆ์ไทยในสหรัฐ ปัจจุบันมีจำนวน ๑๐๐ กว่าวัด ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และร่วมกันบำเพ็ญประโยชน์ ตามอุดมการณ์ หลักการและวิธีการของพระพุทธองค์ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและสันติสุขต่อสาธุชน พร้อมกับประสานศาสนสัมพันธ์กับองค์กรทางพระพุทธศาสนานานาชาติ ทั้งฝ่ายเถรวาทและมหายาน ควบคู่กันไปด้วย

๓.๑.๒ บทบาทด้านการเผยแผ่ด้วยการปกครองคณะสงฆ์ในต่างประเทศ

(๑) หลักการและแนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์

ในฐานะที่พระพรหมวชิรญาณ เป็นพระสงฆ์ที่อุทิศกายใจปฏิบัติศาสนกิจในทุกภูมิภาค ทั้งในชนบทที่ด้อยพัฒนาและห่างไกลในประเทศ ตลอดจนถึงต่างถิ่นต่างประเทศที่แตกต่างจากมาตุภูมิ ทั้งในด้านสภาพดินฟ้าอากาศ อาหาร บุคคล ทัศนคติ และวัฒนธรรมประเพณี ย่อมจะประสบกับอุปสรรคปัญหามากมายประการ ซึ่งพระพรหมวชิรญาณ ได้ตระหนักในพระบรมพุทโธวาทของพระพุทธองค์ จึงสามารถปฏิบัติศาสนกิจต่างๆ ได้บรรลุผล โดยยึดนโยบายเกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ในสหรัฐอเมริกา^๒ คือ

^๒ คุรยลละเอียดใน พระครูอรุณวิเทศ (พระมหาณัด อตถจารี), บรรณาธิการ, มุทิตาสักการะพระธรรมทูตไทยใน USA พ.ศ.๒๕๕๗, (นนทบุรี : นิติธรรมการพิมพ์, ๒๕๕๗), หน้า ๑๙.

ยึดอุดมการณ์ทำงานด้วยความอดทนไม่ท้อแท้ มองการเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่าพระนิพพานเป็นสำคัญอย่างยิ่ง และทำงานโดยไม่คิดร้าย พูดร้าย หรือเบียดเบียนทำร้ายใคร

ยึดหลักการทำงานโดยไม่ทำความชั่วทุกชนิด ทำความดีให้บริบูรณ์ และทำจิตใจให้ผ่องใส

ยึดวิธีการปฏิบัติศาสนกิจ โดยไม่กล่าวร้ายใคร ไม่เบียดเบียนใคร สำรวมในปาติโมกข์หรือพระธรรมวินัย รู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร ยินดีในที่นอนที่นั่งอันสงัด และเพียรอบรมจิตใจให้ปราศจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย

ด้วยอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการปฏิบัติศาสนกิจของพระพุทธองค์ พระพรหมวชิรญาณ ได้นำมาเป็นแบบอย่างเรื่องความอดทน และเสียสละ ไม่ติดในลาภสักการะ ความสุข และความสะดวกสบายใดๆ มีเป้าหมายแน่ชัด เพื่อตอบแทนอุปการคุณของพุทธศาสนิกชนผู้อุปถัมภ์บำรุง และเพื่อน้อมถวายเป็นพุทธบูชาเป็นสำคัญ

ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมอนุเคราะห์และพัฒนาชีวิตจิตใจประชาชน ให้ยึดมั่นในทานศีลภาวนา หรือศีลสมาธิ ปัญญา ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะหากมนุษย์ชำระชีวิตจิตใจให้หลุดพ้นจากอำนาจครอบงำของกิเลสความโลภความโกรธและความหลงแล้ว ชีวิตจิตใจย่อมเป็นอิสระจากความชั่วและทุกข์ภัยทั้งปวง สังคมย่อมจะร่มเย็นเป็นสุขโดยทั่วกัน ส่วนการปฏิบัติศาสนกิจในต่างแดนนั้น แม้ท่านจะดำรงตำแหน่งมากมาย เช่น เป็นประธานโครงการก่อสร้าง และเป็นเจ้าอาวาสวัดธัมมาราม นครชิคาโก สหรัฐอเมริกา ประธานโครงการสร้าง และเป็นเจ้าอาวาสวัดในเครือสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกาครั้งแรก รวมทั้งประธานสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา ๖ สมัย เริ่มตั้งแต่ปี ๒๕๑๙-๒๕๓๐ ซึ่งเป็นระยะบุกเบิก

ท่านสามารถดำเนินศาสนากิจนั้นๆ โดยใช้เมตตาและปัญญามาเป็นแนวปฏิบัติ นำวัดที่ท่านเป็นประธานโครงการสร้าง ตลอดจน วัดในเครือสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา (ซึ่งปัจจุบันมีจำนวน ๑๐๐ กว่าวัด) ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และร่วมกันบำเพ็ญประโยชน์ ตามอุดมการณ์ หลักการและวิธีการ ของพระพุทธองค์ ที่ประทานไว้ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและสันติสุขของสาธุชนสมาชิกวัด ตลอดจนถึงประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นที่ตั้งวัดและที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์และบรรดาสมาชิกวัดด้วย และได้กำหนดให้วัดมีบทบาทในสหรัฐอเมริกาที่มีต่อประชาชนคือ

- (๑) เป็นศูนย์รวมของชาวไทย สร้างให้เกิดความสามัคคี
- (๒) เป็นที่รักษาและสืบทอดทางวัฒนธรรม รวมทั้งเผยแผ่กิจกรรมทางวัฒนธรรม
- (๓) เป็นที่บำเพ็ญกุศลและประกอบศาสนพิธี
- (๔) เป็นศูนย์ให้การอบรมทางพุทธศาสนา
- (๕) เป็นที่พึ่งทางใจ และให้คำปรึกษาการดำเนินชีวิต
- (๖) เป็นที่ประสานเชื่อมโยงความช่วยเหลือ สงเคราะห์กันของคนไทยในสหรัฐ

(๗) เป็นที่จัดพิมพ์เอกสาร หนังสือธรรมะและเผยแผ่กิจการทางพุทธศาสนา^๗

นอกจากนี้ ในระหว่างที่ท่านปฏิบัติศาสนกิจอยู่ในสหรัฐอเมริกา ท่านถือหลักว่า “สุขทุกข์ของมนุษยชาติย่อมเนื่องถึงกัน” จึงได้วางนโยบายให้พระสงฆ์และวัดในเครือข่ายสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา ได้แสดงออกถึงเมตตากรุณาธรรม ทั้งด้วยวัตถุและธรรมะที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ในสหรัฐอเมริกา โดยไม่จำกัดชาติชั้นวรรณะและลัทธิศาสนาใดๆ ตลอดจนเพื่อนร่วมโลกด้วย

ทั้งนี้ เพื่อสร้างสรรค์จรโลงสันติสุขและสันติภาพ ให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืนในสังคมโลก เป็นเหตุให้พระสงฆ์ และวัดที่ท่านเป็นประธานโครงการสร้าง ตลอดจนวัดในเครือข่ายสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกาทุกวัด มีบทบาทเข้าไปมีส่วนสนับสนุนสงเคราะห์ต่อชุมชน สมาคม ชมรม และองค์กรนานาชาติในศาสนาในสหรัฐอเมริกา ตลอดจน ประเทศต่างๆ ที่ท่านเดินทางไปเยือน อันเป็นภาพลักษณ์แสดงถึงบทบาทพระสงฆ์ไทยในพระพุทธศาสนา แม้จะไม่ติดในเรื่องโลกก็ไม่ทอดทิ้งประชาชนและชาวโลก แต่ยังมุ่งสงเคราะห์ต่อชุมชนและชาวโลก ตามหลักธรรมคำสอน ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตลอดมา นอกจากนั้น พระพรหมวชิรญาณ ได้พยายามหาทางประสานศาสนิกสัมพันธ์ กับองค์กรและนักศาสนาต่างๆ ด้วยวิธีสมานฉันท์ โดยเสนอหลักการที่ว่า

ถ้าบรรดานักศาสนาทั้งหลาย ยังหันหลังให้กัน ยังแทงกันข้างหลังกันหรือยังเป็นศัตรูกันแล้ว เราจะยังสันติสุขสันติภาพให้เกิดขึ้นแก่ชาวโลกได้อย่างไร และชาวโลกจะอยู่เย็นเป็นสุขได้อย่างไร ฉะนั้น บรรดานักศาสนาทั้งหลาย ควรจะหาแนวทางนำหลัก “เมตตาธรรม” ซึ่งมีอยู่ในทุกศาสนา มาร่วมกันปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อนำสันติสุขและสันติภาพให้เกิดขึ้นแก่ศาสนิกชนในนามมวลมนุษยชาติได้อย่างไร^๘

ทุกก้าวอย่างบนเส้นทางธรรม ตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน การปฏิบัติศาสนกิจครั้งหนึ่งของชีวิต เป็นไปเพื่อการปฏิบัติบูชาอุปัชฌาย์อาจารย์ แบ่งเบาภาระปฏิบัติงานให้ลุล่วง โดยแต่ละบทบาทหน้าที่ล้วนมีภารกิจที่ต้องกระทำมากมาย ซึ่งล้วนแต่เพื่อความเจริญก้าวหน้าของคณะสงฆ์ และกิจการพระพุทธศาสนา อันเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติพระมหากษัตริย์และประชาชน

พระพรหมวชิรญาณ กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าอาวาสวัดยานนาวา ท่านเป็นพระเถระผู้เปี่ยมไปด้วยเมตตาธรรม และศีลาจารวัตรที่งดงามเป็นนักพัฒนาที่อุทิศตนให้กับกิจการพระพุทธศาสนาโดยตลอด เป็นทั้งพระนักปฏิบัติ พระธรรมทูตในต่างประเทศ และพระนักสอน ที่มุ่งนำไปประชาชนทั้งในและต่างประเทศอยู่ในศีลธรรมอย่างต่อเนื่อง

^๗ พระครูอรุณวิเทศ (พระมหาณัด อุดจारी), บรรณาธิการ, มติตาสักการะพระธรรมทูตไทยใน USA พ.ศ. ๒๕๕๗, หน้า ๑๙-๒๐.

^๘ คณะผู้จัดทำวัดยานนาวา, พรหมวชิรญาณ เพชรพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรม, ๒๕๕๓), หน้า ๙๖.

(๒) บทบาทด้านการปกครองคณะสงฆ์ในต่างประเทศ

สำหรับงานด้านการปกครองและบริหารศาสนกิจในต่างประเทศ^๕ ในฐานะเลขานุการแม่กองงานพระธรรมทูต ได้รับบัญชาจากเจ้าพระคุณสมเด็จพระธีรญาณมุนี (ธีร์ ปุณณมมหาเถร) เจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิราชาวาสให้เดินทางไปประสานสามัคคีเพื่อคลี่คลายปัญหาและสนับสนุนการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์และชาวไทยในนครนิวยอร์กและในสหรัฐอเมริกา ปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบายของแม่กองงานพระธรรมทูต เพื่อประโยชน์แก่การวางรากฐานและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ เป็นผลให้พุทธศาสนิกชนในนครชิคาโกและรัฐใกล้เคียงในสหรัฐอเมริกา เลือktanให้เป็นประธานโครงการสร้างและเป็นเจ้าอาวาสวัดธัมมาราม นครชิคาโก รัฐอิลลินอยส์ จนถึงปัจจุบัน, เป็นประธานสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกาติดต่อกัน ๖ สมัย (๒๕๑๙ – ๒๕๓๐) เป็นประธานโครงการสร้างวัดและเป็นเจ้าอาวาสวัดพุทธาวาส นครวิสตัน รัฐเท็กซัสรูปแรก และรับเป็นประธานโครงการสร้างวัดและเป็นเจ้าอาวาสวัดพุทธรังสี นครไมอามี รัฐฟลอริดา รูปแรกตามข้อเสนอของพระวิเทศธรรมรังษี (พระมหาสุรศักดิ์ ชีวานนโท) วัดไทยกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ผู้ประสานงานกับพุทธศาสนิกชนในนครไมอามี ในการสร้างวัดไทยในรัฐนั้น พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๘ เป็นประธานอำนวยการสร้างวัดนวมินทรราชูทิศ นครบอสตัน เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ในพระสังฆราชูปถัมภ์สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม ควบคู่กับสนองงานพระธรรมทูตที่ได้รับมอบหมายเพื่อปฏิบัติในต่างประเทศด้วย ท่านจึงต้องปฏิบัติหน้าที่ทั้งปกครองประสานการบริหารศาสนกิจ ดูแลพระสงฆ์และวัดที่ท่านเป็นประธานโครงการสร้าง ๔ วัดนั้น รวมถึงวัดต่างๆ ในเครือข่ายสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกาตามนโยบายของมหาเถรสมาคมแห่งประเทศไทย ซึ่งนับเป็นภาระที่หนักหน่วงยิ่งในต่างประเทศ

นอกจากนี้ได้มีการพัฒนาพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา โดยจัดทำแผนพัฒนาพระธรรมทูตไทยระยะ ๓ ปี คือ (๑) ส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างสำนักพุทธศาสนาแห่งชาติ สมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา สหภาพสงฆ์ไทยในยุโรปและประเทศอื่น ๆ และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒) พัฒนาหลักสูตรเพื่อเพิ่มศักยภาพพระธรรมทูต คือ หลักสูตรฝึกอบรม หลักสูตรวิปัสสนากรรมฐาน การจัดทำเอกสารวิชาการ การทำสื่อ เป็นต้น (๓) ดำเนินการเรื่องเร่งด่วน (๔) การจัดทำแผนพัฒนาพระธรรมทูต^๖

^๕ คุรยละเอียดใน พระพรหมวชิรญาณ (ประสิทธิ์ เขมังกโร), *พรหมวชิรญาณนิพนธ์*, หน้า ๗๕-๗๗.

^๖ พระครูอรุณวิเทศ (พระมหานัด อดุลจารี), บรรณาธิการ, *มูตาสักการะพระธรรมทูตไทยใน USA พ.ศ. ๒๕๕๗*, หน้า ๒๓-๒๔.

เห็นได้ชัดว่า ศาสนิกต่าง ๆ ในด้านการปกครองสนองงานและบริหารงานนั้น ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของท่านพระพรหมวชิรญาณได้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เป็นไปตามพระพุทธประสงค์ในฐานะเป็นพระสงฆ์และเป็นเลขานุการแม่กองงานพระธรรมทูตสนองงาน มีความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า ดำเนินงานมาด้วยความเรียบร้อย เป็นผลดีงามเป็นที่ประจักษ์แก่ประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และประชาชนชาวไทยตลอดถึงชาวโลก

๓.๑.๓ บทบาทด้านการเผยแผ่ด้วยการจัดการศึกษาในต่างประเทศ

สำหรับงานด้านการจัดการศึกษาในต่างประเทศ^๗ ขณะดำรงสมณศักดิ์ที่ พระราชรัตนภรณ์ ในฐานะเจ้าอาวาสวัดธัมมมาราม นครชิคาโก และประธานสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา ท่านได้ริเริ่มจัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อสอนธรรมะ เปิดโครงการโรงเรียนภาคฤดูร้อน อบรมศีลธรรมจรยา ในขณะเดียวกัน ก็ได้ใช้โรงเรียนเป็นสถานที่สอนภาษาไทย นอกจากการสอนธรรมด้วย โดยร่วมกับคณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เชิญครูอาสาสมัครจากคณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปสอนภาษาไทยและวัฒนธรรมไทยแก่เยาวชนอเมริกันเชื้อสายไทยในสหรัฐอเมริกาขึ้นที่วัดธัมมมาราม นครชิคาโก เพื่อเสริมงานการศึกษาของโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เป็นพระสงฆ์ผู้นำการขยายโครงการนี้ไปยังวัดไทยทั่วทุกรัฐในสหรัฐอเมริกาพร้อมกับขอเปิดสอบเทียบความรู้รับประกาศนียบัตร จากกระทรวง ศึกษาธิการแห่งประเทศไทย เพื่อประโยชน์แก่นักเรียนให้สามารถนำความรู้และธรรมะในวิถีพุทธไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตหรือแม้จะต้องติดตามผู้ปกครองกลับไปอยู่ประเทศไทยในอนาคตก็จะสามารถปรับตัวปรับใจเข้ากับสภาพแวดล้อมในประเทศไทยได้อย่างกลมกลืน และจะได้มีโอกาสเข้าเรียนต่อในชั้นสูงขึ้นในโรงเรียนในประเทศไทยได้ด้วย เริ่มตั้งแต่ปี ๒๕๒๘ และบรรลุผลเมื่อปี ๒๕๓๒ เป็นต้นมา

๓.๑.๔ บทบาทด้านการเผยแผ่ด้วยการสร้างสาธารณูปการในต่างประเทศ

สำหรับงานสาธารณูปการในต่างประเทศ^๘ สมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกาและพุทธศาสนิกชนในนครชิคาโกและรัฐใกล้เคียงในสหรัฐอเมริกา มีความเห็นชอบและสนับสนุนพระพรหมวชิรญาณ ให้ท่านรับเป็นประธานโครงการสร้างและเป็นเจ้าอาวาสวัดธัมมมาราม นครชิคาโก รัฐอิลลินอยส์, เป็นประธานสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกาติดต่อกัน ๖ สมัย (๒๕๑๙ – ๒๕๓๐) เป็น

^๗ดูรายละเอียดใน พระพรหมวชิรญาณ, *พรหมวชิรญาณนิพนธ์*, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๗๗-๗๘.

^๘พระพรหมวชิรญาณ, *พรหมวชิรญาณนิพนธ์*, หน้า ๘๕-๘๘.

ประธานโครงการสร้างวัดและเป็นเจ้าอาวาสวัดพุทธาวาส นครฮิวสตัน รัฐเท็กซัส, และรับเป็นประธานโครงการสร้างวัดและเป็นเจ้าอาวาสวัดพุทธรังษี นครไมอามี รัฐฟลอริดา รูปแรกตามลำดับ

พระพรหมวชิรญาณได้นำคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนในเมืองและในรัฐนั้น ๆ สร้างวัดไทยดังกล่าว ทุกเมืองทุกรัฐที่มีชาวไทยไปอาศัยอยู่ไม่ก็ร้อยครอบครัว ต่างก็มีความเหงามว่าเหว และมีความศรัทธาปรารถนาอยากจะมีวัด และอยากจะมีพระสงฆ์ไทยไปอยู่ประจำเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจ ท่านและสมาชิกสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกามีความห่วงใยถึงปัญหาในอนาคต จึงมีมติวางนโยบายการสร้างวัดไทยขึ้นในสหรัฐอเมริกาอย่างรอบคอบ โดยคำนึงถึงการบำรุงรักษา ความดำรงอยู่และความเจริญมั่นคงในอนาคต เริ่มต้นด้วยการสร้างศรัทธาก่อนแล้วจึงร่วมกันสร้างเสนาสงฆ์ขึ้นโดยวิธีประหยัด เน้นในเรื่องศาสนกิจ ศาสนธรรม ศาสนพิธี ศาสนบุคคล มากกว่าเน้นพุทธศาสนศิลป์แห่งศาสนสถาน อันจะเป็นเรื่องสิ้นเปลือง ทั้งยังกระทบต่อศรัทธาประชาชน และไม่เหมาะสมกับงานระยะเริ่มต้นสร้างวัดในต่างประเทศด้วย

ในการดำเนินงานย่อมพบกับปัญหาอุปสรรคนานานัปการ แต่ด้วยอาศัยธรรมปัญญาความร่วมมือร่วมใจกันระหว่างสมาชิกสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา กับศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทำให้วัดไทยในสหรัฐฯ ซึ่งเดิมมีเพียง ๓ วัด ปัจจุบันนี้ มีมากขึ้นกว่า ๖๐ วัด และมีพระสงฆ์ไทยประจำปฏิบัติศาสนกิจ ๔๐๐ กว่ารูป

พระพรหมวชิรญาณ ให้ความอุปถัมภ์สนับสนุนวัดต่างๆ จำนวนมาก ทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศ สำหรับในสหรัฐอเมริกา วัดธัมมมาราม นครชิคาโก, วัดพุทธาวาส นครฮิวสตัน, วัดพุทธรังษี นครไมอามี, วัดไทย นครลอสแอนเจลิส, วัดไทยกรุงวอชิงตัน ดี.ซี., วัดวชิรธรรมปทีป นครนิวยอร์ก และวัดนวมินทราชูทิศ (วัดเฉลิมพระเกียรติในดินแดนที่พระเจ้าอยู่หัวประสูติ) ตลอดถึงวัดต่างๆ ในเครือข่ายสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีร่วม ๖๐ วัด แต่วัดที่ท่านต้องดูแลรับผิดชอบทุกด้านในสหรัฐอเมริกา มี ๔ วัด คือ วัดธัมมมาราม นครชิคาโก, วัดพุทธาวาส นครฮิวสตัน, วัดพุทธรังษี นครไมอามี และวัดนวมินทราชูทิศ นครบอสตัน (วัดเฉลิมพระเกียรติในดินแดนที่พระเจ้าอยู่หัวประสูติ) ซึ่งล้วนเป็นภาระธุระที่หนักหน่วงอย่างยิ่ง ในการวางโครงการและการดำเนินกิจการต่างๆ สำหรับวัดในต่างประเทศนั้น เป็นเรื่องละเอียดอ่อน จะต้องอาศัยกำลังสติปัญญาความสามารถ ความพยายามและความหนักแน่นอดทนอย่างสูง ตลอดถึงการรวมคนรวมศรัทธาและการแก้ไขอุปสรรคปัญหาต่างๆ ด้วย รวมถึงงานการบำรุงรักษาบูรณพัฒนาปฏิสังขรณ์ จึงจะดำเนินการให้บรรลุผล ทั้งนี้เกิดจากความเสียสละกำลังกายกำลังใจกำลังสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ที่พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ได้ร่วมสมานฉันท์สามัคคีสร้างศาสนสถาน สร้างสาธารณประโยชน์และปฏิบัติศาสนกิจอัน

เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ย่อมเป็นสิ่งที่ประเมินค่ามิได้ ดังจะเห็นได้ว่าการปฏิบัติศาสนกิจต่างๆ บรรลุผลสำเร็จความเจริญก้าวหน้าเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

๓.๑.๕ บทบาทด้านการเผยแผ่ด้วยงานสาธารณสงเคราะห์ในต่างประเทศ

สำหรับงานสาธารณสงเคราะห์ในต่างประเทศ^๙ พระพรหมวชิรญาณ ในฐานะประธาน โครงการสร้างวัดและเป็นเจ้าอาวาสวัดธัมมามาราม นครชิคาโก สหรัฐอเมริกา, ประธานโครงการสร้างวัดในเครือข่ายสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกาครั้งแรก ในปี (๒๕๒๕-๒๕๒๗ และประธานสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา ๖ สมัย เริ่มตั้งแต่ปี ๒๕๑๙ ถึง ปี ๒๕๓๐ อันเป็นระยะบุกเบิก ตลอดระยะเวลาดังกล่าว ท่านก็ได้ วางโครงการและนโยบายการปฏิบัติศาสนกิจ นำคณะสงฆ์วัดที่ท่านเป็นประธานโครงการสร้าง ตลอดถึงวัดในเครือข่ายสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา ปฏิบัติศาสนกิจและกิจกรรมต่างๆ อันเป็นศาสนกิจหลักในทางพระพุทธศาสนาโดยตรง กับทั้งได้ส่งเสริมให้ทุกวัดได้ให้ความสำคัญในศาสนกิจการสงเคราะห์อนุเคราะห์ประชาชนโดยธรรมวิธีด้วย

ท่านได้เป็นประธานโครงการสร้างศาลาเฉลิมพระเกียรติ ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ณ วัดธัมมามาราม นครชิคาโก, อุปถัมภ์โครงการสร้างอุโบสถวัดพุทธาวาส นครฮิวสตัน ด้วยการขอพระราชทานสร้างพระประธานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๗๒ พรรษา หน้าตัก ๗๒ นิ้ว ไปประดิษฐานเป็นพระประธานในอุโบสถวัดนี้ (พร้อมวัดไทยในมณฑลกวางตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน, วัดจักรวรรดิราชาวาส และวัดยานนาวา อุบลราชธานี วัดละ ๑ องค์)

นอกจากนั้น ท่านถือหลักว่า “สุขทุกข์ของมนุษยชาติเนื่องถึงกัน”^{๑๐} จึงได้วางนโยบายให้พระสงฆ์และวัดในเครือข่ายสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา ได้แสดงออกถึงเมตตากรุณาธรรม ทั้งด้วยวัตถุและด้วยธรรมะต่อมนุษยชนโดยไม่จำกัดชาติ ชั้นวรรณะ และลัทธิศาสนาใดๆ เลย ทั้งนี้เพื่อสร้างสรรค์จรโลงสันติสุขและสันติภาพแก่โลก เป็นเหตุให้พระสงฆ์และวัดที่ท่านเป็นประธานโครงการสร้าง ตลอดถึงวัดในเครือข่ายสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกาได้มีบทบาทเข้าไปมีส่วนสนับสนุนสงเคราะห์ต่อชุมชนสมาคมชมรมตลอดองค์กรนานาชาติและศาสนาต่างๆ ในสหรัฐอเมริกาและใน

^๙ คุรุรายละเอียดใน พระพรหมวชิรญาณ, พรหมวชิรญาณนิพนธ์, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๙๖.

^{๑๐} พระธรรมวชิรญาณ, วชิรญาณธรรม, หน้า ๓๒.

ประเทศต่างๆ ด้วย เป็นภาพลักษณ์แสดงถึงพระสงฆ์ไทยแม้จะไม่ติดในเรื่องโลก แต่ก็ไม่ทอดทิ้งประชาชนและชาวโลก ยังมุ่งสงเคราะห์อนุเคราะห์ชาวโลกตามพระพุทธประสงค์ ซึ่งเมื่อมองจากสำนักในประเทศไทยแล้ว ศาสนกิจต่างๆ ในต่างประเทศนี้ เป็นศาสนกิจส่วนสาธารณสงเคราะห์ทั้งสิ้น แม้ขณะนี้ท่านจะมีได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดพุทธาวาส นครฮิวสตัน วัดพุทธรังสี นครไมอามี และประธานสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกาแล้ว ท่านก็ยังให้การอุปถัมภ์สนับสนุน ศาสนกิจ ในสถาบันอื่นๆ ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

๓.๒ บทบาทด้านการพัฒนาพระธรรมทูตของพระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมังกโร)

๓.๒.๑ การก่อตั้งสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา

พระพรหมวชิรญาณ ขณะดำรงสมณศักดิ์ที่ (พระราชาธนาภรณ์) เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา ร่วมกับคณะสงฆ์ไทยชุดบุกเบิก และได้รับเลือกให้เป็นประธานสมัชชาฯ รูปแรก ในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ – ๒๕๓๐ (ติดต่อกัน ๖ สมัย) เพื่อสนองงานคณะสงฆ์มหาเถรสมาคมแห่งประเทศไทย ดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา วางโครงการบริหารกิจการคณะสงฆ์ บริหารองค์การ การจัดการประชุมปรึกษาหารือกำหนดศาสนกิจอันเป็นประโยชน์แก่คณะสงฆ์ โดยเชื่อมโยงการทำงานเป็นเครือข่าย ระหว่างองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา และองค์กรพระธรรมทูตทั่วโลก รวมถึงมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำงาน จัดประชุมถวายเป็นความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติศาสนกิจ เกื้อกูลแก่พระธรรมวินัย แก่พระสงฆ์ทุกวัดในสหรัฐอเมริกา ให้สอดคล้องเป็นแบบฉบับอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อสงเคราะห์แก่ประชาชนชาวไทย ชาวต่างประเทศและประเทศสหรัฐอเมริกา

สมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา^{๑๑} (The Council of Thai Bhikkus in the U.S.A.) เรียกชื่อย่อว่า ส.ท.ส. (C.T.U.) ได้ขอยื่นจดทะเบียนก่อตั้งเป็นองค์กรทางศาสนาที่ไม่แสวงหาผลกำไร Non-Profit Organization ตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๑๙ โดยมีวัตถุประสงค์ ตามกฎหมายดังนี้

๑. เพื่อร่วมวางนโยบาย ส่งเสริม สนับสนุน แก้ไขปรับปรุงการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา

^{๑๑} พระครูอรุณวิเทศ (ถนิต อดุลจารี), บรรณาธิการ, มุติตาสักการะพระธรรมทูตไทยใน USA พ.ศ. ๒๕๕๗, หน้า ๘.

๒. เพื่อเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านความคิดเห็น การดำเนินการ และร่วมมือประสานงานระหว่างคณะสงฆ์ไทยในอเมริกากับคณะสงฆ์ในประเทศไทย

๓. เพื่อเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น และร่วมมือประสานงานระหว่างคณะสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา กับคณะสงฆ์แห่งประเทศไทย

๔. เพื่อให้การช่วยเหลือสนับสนุนการดำเนินงานตามกิจกรรมของวัดไทยในสหรัฐอเมริกา

๕. เพื่อให้การปฏิสังขรณ์และให้การช่วยเหลือแก่พระสงฆ์ไทยที่ปฏิบัติศาสนกิจในสหรัฐอเมริกา

๖. เพื่อร่วมมือประสานงานกับองค์กรพระพุทธศาสนาและหน่วยงานทางศาสนาอื่นๆ^{๑๒}

พระพรหมวชิรญาณ ได้ทุ่มเทชีวิตกับศาสนกิจในสหรัฐอเมริกาเป็นเวลานานถึง ๒๕ ปี ในนามของกองงานพระธรรมทูตในต่างประเทศ มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ชัดเจน เป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับจากทุกฝ่ายเป็นอย่างดี และได้มีบทบาทสำคัญในการเป็นประธานประชุมพระธรรมทูตสายต่างประเทศทั่วโลก ณ ประเทศอินเดีย และธรรมยาตราแดนพุทธภูมิ ประเทศอินเดีย - เนปาล, ประธานการประชุมสัมมนาพระธรรมทูตไทย สายต่างประเทศ, กรรมการพิจารณาหลักสูตรพระธรรมทูตฯ และเป็นวิทยากรอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศของคณะสงฆ์ โดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา ดำเนินการร่วมกับกรมการศาสนา และได้ให้โอวาทอันเป็นประโยชน์ต่อพระธรรมทูต สายต่างประเทศในโอกาสต่างๆ

๓.๒.๒ งานด้านการพัฒนาพระธรรมทูตเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระธรรมทูต แปลว่า ทูตธรรมะ หมายถึง ผู้นำธรรมะไปเผยแผ่ เทียบได้กับทางฝ่ายบ้านเมือง ก็มีราชทูต มีรัฐทูต แต่ว่าทูตในทางธรรมะมีความหมายต่างจากทูตอื่น ทูตในทางบ้านเมืองนั้นไปเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ เป็นเรื่องของโลกมนุษย์ที่มีการแบ่งกันเป็นหมู่ชน เป็นชนชาติต่างๆ แต่ละชนชาติ ก็ย่อมพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของตนเอง ราชทูต รัฐทูต ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของแผ่นดิน ของชาติของประเทศนั้นๆ มีหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของประเทศตนเอง ไปเจรจารากับ

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙.

ประเทศที่ตัวไปทำหน้าที่นั้น ต่างจากพระธรรมทูตที่ว่า พระธรรมทูตนั้นเป็นทูตธรรมะ นำธรรมะไปเผยแผ่แก่ประชาชน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน^{๑๓}

พระธรรมทูต หมายถึง พระสาวกที่ทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมะหรือแจกธรรมทานอย่างจริงจัง^{๑๔} พระธรรมทูตคือพระสาวกของพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อก่อนพุทธศก ๔๕ ปี หลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้และทำหน้าที่เป็นทูตของพระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นพระธรรมราชา โดยพระองค์ทรงแต่งตั้งพระธรรมทูตเป็นครั้งแรกด้วยพระองค์เอง เพื่อให้พระธรรมทูตไปประกาศและเผยแผ่พระศาสนาเช่นเดียวกับพระองค์ ให้ชาวโลกได้รู้จักและให้เกิดประโยชน์และความสุขแก่ชาวโลกอย่างแท้จริง^{๑๕} พระธรรมทูต ถือได้ว่าเป็นสื่อ (ทูต) ธรรมของพระบรมศาสดา ผู้ไปปฏิบัติงานพระศาสนาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเปี่ยมล้นด้วยความเมตตา กรุณา สติ ปัญญา อุดม ทน หนักแน่น ความเสียสละไม่เห็นแก่ตัว และมีความสงบรวมเอยในอย่างทีทุกคนอยากเข้าใจ ทั้งยังเป็นทูตทางวัฒนธรรมไทย เป็นความภูมิใจ เป็นเกียรติศักดิ์ของชาวพุทธไทยอีกด้วย พระธรรมทูต ต้องมีศรัทธาเชื่อมั่นในสัจธรรมของพระพุทธเจ้าว่าดีจริง ดับทุกข์ได้จริง โดยมีความตั้งใจแน่วแน่ว่าจะนำสิ่งที่ดีไปเผยแผ่ โดยไม่สนใจในลาภสักการะ ชื่อเสียงหรือเกียรติยศใดๆ พระธรรมทูตฯ จะต้องแสดงให้เห็นว่า พรหมจรรย์ คือวิถีชีวิตที่ให้ความสุขแก่มนุษย์ในโลกยุคปัจจุบันนี้ได้จริงๆ เปรียบเสมือนการออกรบ แต่เป็นการออกรบในทางธรรม ยอมเสียสละได้แม้ชีวิต^{๑๖}

พระพรหมวชิรญาณกับงานด้านพระธรรมทูต ท่านมีบทบาทหน้าที่สำคัญโดยตำแหน่งเป็นกรรมการร่างหลักสูตรอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศของคณะสงฆ์ไทย โดยสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ดำเนินการในนามของคณะสงฆ์ไทย ท่านเริ่มจากการปฏิบัติหน้าที่เลขานุการหัวหน้าพระ

^{๑๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **งานพระธรรมทูต** ในพระธรรมทูตในต่างประเทศ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๓๖.

^{๑๔} พระราชวรมณี (ประยูร ธมฺมจิตโต), **บุญเป็นที่สุดแห่งการสร้างสรรค์ชีวิต**, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมสภาและบันลือธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๗๘.

^{๑๕} พระมหาสนธิญาณ รักษาภักดิ์, “การศึกษาความคิดเห็นของผู้เข้ารับการศึกษาฝึกอบรมหลักสูตรพระธรรมทูตต่อการฝึกอบรม ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๑”, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๒.

^{๑๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), “บทบาทและหน้าที่ของพระธรรมทูตในต่างแดน”, ใน **อนุสรณ์พระธรรมทูตสายต่างประเทศ (รุ่นที่ ๑)**, รวบรวมจัดพิมพ์โดย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๒-๒๔.

ธรรมทูตสายที่ ๗ โดยได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระธรรมทูตพิเศษ ปฏิบัติงานเผยแผ่ธรรมะในพื้นที่ ๗ จังหวัด ได้แก่ เพชรบูรณ์ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ต่อมาได้ย้ายหน้าที่มาเป็นเลขานุการหัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๖ ตามสายภาคการศึกษาในปัจจุบัน (โดยตัดเพชรบูรณ์ออก แล้วเพิ่มนครพนม ยโสธรและมุกดาหารเข้ามาแทน) ทั้งเป็นเลขานุการรองแม่กองงานพระธรรมทูตรูปที่ ๑ และเป็นเลขานุการแม่กองงานพระธรรมทูตรูปที่ ๑ อีกตำแหน่งตามลำดับ ท่านได้รับผิดชอบอำนวยการ การจัดพระธรรมทูตออกเผยแผ่ธรรมในประเทศ และออกปฏิบัติงานด้วยตนเอง ทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งเป็นกรรมการพิจารณาหลักสูตรโครงการอบรมและวิทยากรแก่พระธรรมทูตสายต่างประเทศของคณะสงฆ์ รวมทั้งได้ดำเนินการเผยแผ่ด้วยการเผยแผ่ทางสื่อผ่านงานเขียนบทความ การจัดพิมพ์วารสาร จุลสาร และหนังสือธรรมะ ที่พิมพ์ในโอกาสสำคัญต่าง ๆ เช่น จัดพิมพ์คู่มือพระธรรมทูต เพื่อถวายเป็นความรู้แก่พระสงฆ์ ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นต้น

เนื่องจากงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ต่างแดนเพิ่มขึ้นและขยายกว้างไกล ทั้งในอเมริกา ยุโรป เอเชีย และออสเตรเลีย วัดเป็นศูนย์กลางเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งแก่คนไทยและชาวต่างชาติ เป็นศูนย์รวมทางจิตวิญญาณ สถานที่บำเพ็ญกุศล แหล่งเผยแผ่วัฒนธรรมและประเพณีไทย ดังนั้น การที่จะดำเนินงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ พระสงฆ์ต้องมีคุณภาพ มีความพร้อมในหลายๆ ด้าน พระสงฆ์ไทยที่ได้รับอาราธนาไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศต้องประสบกับปัญหานานาประการ เช่น วัดไทยขาดพระผู้รู้ภาษาอังกฤษ การอธิบายหลักพุทธธรรมไม่ชัดเจน การขาดความเข้าใจของวัฒนธรรมต่างชาติ ความไม่สามารถให้ภาษาสื่อธรรม ส่วนมากเน้นหนักเรื่องพิธีกรรมตามใจมาราวาส และการขาดประสบการณ์เรื่องจิตภาวนา รวมถึงปัญหาเรื่องอากาศ อาหาร และความไม่คุ้นเคยกับภูมิประเทศและผู้คนในท้องถิ่นนั้น

จากปัญหาต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น สมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา โดยพระพรหมวชิรญาณประธานสมัชชาสงฆ์ไทยและคณะกรรมการได้เล็งเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีวัตถุประสงค์ที่จะช่วยแก้ไขแบ่งเบาปัญหาลงบ้าง จึงได้มีการจัดทำโครงการการจัดฝึกอบรมพระธรรมทูต ก่อนเดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างแดน ซึ่งได้เคยจัดขึ้นในระหว่างปีพุทธศักราช ๒๕๑๐ - ๒๕๑๓ แต่ต้องยุติลงชั่วคราวด้วยสาเหตุจำเป็นหลายประการ

ต่อมา ในปี พ.ศ.๒๕๓๘ ได้มีการฟื้นฟูโครงการฯ นี้อีกครั้ง ร่วมกับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยคาดหวังว่า โครงการฝึกอบรมฯ จะช่วยให้พระธรรมทูตมีคุณสมบัติเพียบพร้อม ทั้งด้านอุดมการณ์ ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ ความมั่นใจ และจริยาวัตรทั้งดงาม อันจะนำมาซึ่ง

ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยทั่วไปนั้น ย่อมหมายถึงความตั้งมั่นของพระพุทธศาสนา เกียรติคุณ ชื่อเสียงที่ดั่งามของคณะสงฆ์ไทย ความรัก ความเมตตาและสันติภาพของส่วนตน สังคมและโลกโดยรวม

๓.๓ บทบาทการเผยแผ่ด้วยการดำเนินงานโครงการของพระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมังกโร)

พระพรหมวชิรญาณ ได้ก่อตั้งวัดธัมมมาราม นครชิคาโก ให้เป็นวัดที่มีศาสนกิจครบถ้วน สมบูรณ์ทุกประการ เป็นศูนย์รวมของชุมชนไทยและชาวพุทธ ในมหานครชิคาโก และรัฐใกล้เคียงใน แถบมิดเวสต์ของสหรัฐอเมริกา จัดว่าเป็นวัดไทยที่ใหญ่ที่สุดในต่างประเทศ สำหรับวัดที่ตั้งอยู่ในเมือง ในขณะนี้ ท่านใช้ธรรมะใช้การปฏิบัติศาสนกิจล้วนๆ เป็นเครื่องเจริญศรัทธา นำพาพุทธศาสนิกชน สร้างวัด การมีวัดของเราเองและมีศูนย์กลางของวัดและพระสงฆ์ไทย เพื่อจะได้พบปะกันปรึกษาหารือ ในการปฏิบัติศาสนกิจให้เป็นแนวเดียวกัน

พระพรหมวชิรญาณ ได้วางรากฐานให้ถูกต้อง เพื่อเป็นแบบอย่าง วัดธัมมมารามจึงเป็นวัดที่ สร้างขึ้นอย่างถูกต้องตามลักษณะวัดในพระพุทธศาสนา และชอบด้วยกฎหมายของสหรัฐอเมริกา เมื่อ ได้ปรับปรุงและจัดอาคารสถานที่ให้เป็นสัดส่วนเรียบร้อยพอสมควรแล้วเพื่อให้ศาสนสถานแห่งนี้เป็น วัดที่ถูกต้องตามพระวินัยบัญญัติโดยสมบูรณ์ และถูกกฎหมายสืบทอดจากวัดเก่า ทางวัดจึงได้ กำหนดการพัทธสีมาพิธีขึ้น เมื่อวันที่ ๒๔ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๗ ถือว่าเป็นวัดที่ได้ประกอบการ พัทธสีมาพิธีเป็นแห่งแรกในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในทวีปยุโรปและอเมริกา นอกจากนั้น คณะสงฆ์ไทยทุกวัดในสหรัฐอเมริกา ได้ถือโอกาสอันเป็นมงคลจัดให้มีการประชุมสมัชชาสงฆ์ไทยใน สหรัฐอเมริกาประจำปีครั้งแรกในงานคราวนี้ และร่วมประกอบสังฆกรรมสำคัญครั้งนี้ด้วย

วัดธัมมมารามได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทางศาสนาตามวัฒนธรรมประเพณีไทย โดยวางแผน กำหนดการกิจกรรมล่วงหน้าตลอดทั้งปีและแต่ละเดือน ถ้ามีกิจกรรมพิเศษก็สามารถเพิ่มเติมได้ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้รับทราบโดยทั่วกัน โดยเน้นศาสนกิจหลักทางพระพุทธศาสนา เช่น กิจวัตร ของคณะสงฆ์ และอุบาสกอุบาสิกา การให้การศึกษาธรรม แสดงธรรม การเผยแผ่ธรรมโดยวิธีต่างๆ ตลอดจนจนถึงการเจริญจิตภาวนาหรือปฏิบัติธรรม รวมถึงกิจกรรมอื่นๆ เป็นต้น โดยมีโครงการหลักและ กิจกรรมต่างๆ ของทางวัด รวมทั้งการก่อตั้งศูนย์ต่างๆ เกิดขึ้นรองรับกิจกรรมด้วย ดังนี้

๓.๓.๑ ประเภทโครงการ

พ.ศ.๒๕๒๐ จัดตั้งโครงการพุทธศาสนิกสัมพันธ์นานาชาติ ระหว่างวัดกัลยาณมิตรและชาวพุทธนานาชาติในสหรัฐอเมริกา โดยใช้งาน “วิสาขบูชา” เป็นวันจัดกิจกรรมต่างๆ ทางพุทธศาสนา เพื่อถือเป็นโอกาสประชุมปรึกษาหาแนวทางร่วมกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย

จัดโครงการบวชธรรมจารี-ธรรมจาริณี (บวชถือศีลปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด) อย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง ครั้งละ ๑๕ วัน ณ วัดธัมมาราม นครชิคาโก (สืบมาถึงปัจจุบัน)

พ.ศ. ๒๕๒๑ จัดตั้งโครงการ บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เพื่อให้การศึกษาอบรมธรรมะแก่เยาวชน และร่วมปฏิบัติธรรมถวายเป็นพระราชกุศล แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (เป็นโครงการต่อเนื่องปัจจุบัน)

จัดโครงการงาน วันเด็กไทยในสหรัฐอเมริกา เป็นแห่งแรกของวัดและชุมชนไทยในสหรัฐอเมริกา (เป็นโครงการต่อเนื่อง)

พ.ศ. ๒๕๒๓ ก่อตั้งโครงการศูนย์เยาวชนไทยวัดธัมมาราม แห่งนครชิคาโก (เพื่อเยาวชนอเมริกันเชื้อสายไทยที่จบการศึกษาจากโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือที่เข้ามาปฏิบัติธรรมได้ร่วมมือกันใช้ความรู้และประสบการณ์อันมีคุณค่า ที่ได้รับจากวัดและพระพุทธศาสนาไปเป็นประโยชน์แก่ตน และร่วมกันจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อสมาชิก ต่อวัด ต่อครอบครัว ต่อสังคม ต่อประเทศชาติและพระศาสนา เป็นโครงการต่อเนื่องถึงปัจจุบัน)

พ.ศ. ๒๕๒๘ จัดโครงการ พุทธศาสนิกสัมพันธ์นานาชาติ และเป็นเจ้าภาพจัดประชุม วิสาขบูชานานาชาติ และวิปัสสนาญาติ (๑๑ ชาติ พุทธศาสนา ในสหรัฐฯ) เพื่อให้บรรลุมรดกประเพณีในการร่วมกันเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๓.๓.๒ กิจกรรม

พ.ศ.๒๕๒๑ จัดพิธีรับพระบรมสารีริกธาตุ (ส่วนพระพาหะของพระพุทธองค์) ซึ่งพระชินรัตนมหาเถร เลขาธิการมหาโพธิสมภม และมหาสังฆนายกแห่งประเทศไทย อัญเชิญจากอินเดียมาถวาย ณ วัดธัมมาราม ดำเนินงานและกิจกรรมอื่น ๆ กล่าวคือ เป็นสถานที่อำนวยความสะดวกหรือศูนย์เผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีไทย ของวัดธัมมาราม นครชิคาโก เพื่อส่งเสริมสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลไทย และเพื่อให้ชาวไทยที่อาศัยอยู่ในต่างแดน เกิดความรักและสำนึกถึงความเป็นไทย ตลอดถึงคุณค่าของชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ไทย และเพื่อให้ชาวต่างประเทศจะได้รู้จักและซาบซึ้งในศิลปะ วัฒนธรรมประเพณีไทย โครงการนี้ได้รับความชื่นชม จากชาวไทยและชาวอเมริกันเป็นอย่างดี

มาก (โดยขอความอุปถัมภ์แผ่นโฆษณาและเทพภาพยนตร์การท่องเที่ยว และพระราชกรณียกิจจากสถานกงสุลใหญ่ ณ นครนิวยอร์ก จากสถานกงสุลใหญ่นครชิคาโก จาก อสท. และจากสำนักพระราชวัง ออกแจกจ่ายแก่ร้านค้าและประชาชน ตลอดถึงเผยแพร่ในงานต่างๆ ทั้ง ในนครชิคาโก และรัฐต่างๆ ในสหรัฐฯ)

๓.๓.๓ ศูนย์ศึกษาและห้องสมุดบริการ

พ.ศ.๒๕๑๙ (๑) ได้สร้างโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อสอนธรรมะ ภาษาไทย และวัฒนธรรมไทย แก่เยาวชนอเมริกันเชื้อสายไทยในสหรัฐอเมริกา (๒) ก่อตั้งโรงเรียนนาฏศิลป์สถาบันดนตรีไทย เพื่อปลูกสร้างค่านิยมในดนตรีและนาฏศิลป์ไทยให้เพิ่มสูงขึ้นในหมู่ชาวไทย (๓) “ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน” วัดธัมมาราม นครชิคาโก สหรัฐอเมริกา (ถึงปัจจุบัน) เพื่อเป็นศูนย์การศึกษาเผยแผ่และการอบรมวิปัสสนากรรมฐาน

พ.ศ.๒๕๒๐ ได้จัดตั้งเป็นศูนย์วัฒนธรรมอเมริกัน-ไทย เพื่อเผยแผ่ศิลปวัฒนธรรมประเพณี การสัมพันธ์ไมตรีและร่วมกันบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ได้จัดสร้างห้องสมุดสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (ปลด กิตฺติโสภโณ ปทุมุตตม) เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าศึกษาหาความรู้แก่ประชาชน ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ (เป็นอนุสรณ์แด่เจ้าพระคุณสมเด็จพระธีรญาณมุนี (ธีร์ ปุณณกมหาเถร) พระอุปัชฌาย์

๓.๓.๔ การจัดทำวารสาร หนังสือและสื่อเพื่อการเผยแผ่

ได้จัดทำวารสารธรรมะ ธัมมโฆส เผยแผ่ธรรมรายไตรมาส และออกวารสารข่าวศาสนา และศาสนกิจของวัดรายเดือนชื่อ พุทธศาสนสาร จำนวนอย่างละ ๑,๐๐๐ ฉบับ เพื่อเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่ธรรม เป็นโครงการถาวรประจำวัด โดยวิธีการต่างๆ ดังนี้

- เทศนา ปาฐกถา บรรยาย อภิปราย สนทนาธรรม และโดยวิธีอุปนิสณิกถาที่วัด และจัดให้บริการธรรมสงเคราะห์นอกสถานที่สำหรับศาสนิกชนผู้อยู่ห่างไกลที่สนใจด้วย
- จัดทำ VIDEO ทำเทปธรรมะ และเทปทำวัตรสวดมนต์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ออกเผยแผ่ แก่ผู้สนใจ
- จัดพิมพ์หนังสือธรรมะภาษาไทย-ภาษาอังกฤษเป็นธรรมบรรณาการ
- จัดชั้นสอนธรรมะ ทั้งภาคภาษาไทย และภาษาอังกฤษ แก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่สนใจมาวัด ในวันเสาร์-อาทิตย์ และในวันสำคัญต่างๆ

๓.๓.๕ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางโทรทัศน์

พระพรหมวชิรญาณ ได้เล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริมด้านภาษา ศิลปวัฒนธรรม รวมถึงในเรื่องของนาฏศิลป์ และดนตรีไทยเหล่านี้ให้เข้าถึงอนุชนรุ่นหลัง ซึ่งเกิดและเติบโตในต่างแดน

อันเป็นการปลูกฝังให้เยาวชนเชื้อสายไทย มีความรู้ ความเข้าใจมีจิตสำนึกและซาบซึ้งในภาษา ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของไทย โดยได้ให้ความสนับสนุนมาตลอดจนถึงปัจจุบัน ถือได้ว่าเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมหลักควบคู่กับการเผยแผ่หลักธรรม และการอบรมวิปัสสนากรรมฐานที่จะต้องมียุติในโครงการการดำเนินงานของวัดทุกวัดในสหรัฐอเมริกา

ในการนี้ พระพรหมวชิรญาณได้รับความร่วมมือจากคณาจารย์คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีรองศาสตราจารย์ประภาศรี สีหอำไพ (ประธานโครงการสอนภาษาและวัฒนธรรมไทยในอเมริกา) เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการคัดเลือกครูอาสาสมัครมาสอนประจำที่วัด

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้ดำเนินรายการทางโทรทัศน์ โดยรายงานข้อมูลข่าวและกิจกรรมต่างๆ ผ่านทางโทรทัศน์ ช่อง ๗ เช่น จัดทำรายการศิลปวัฒนธรรมไทย เพื่อขยายผลการเผยแผ่ศิลปวัฒนธรรมไทย โดยหวังปลูกจิตสำนึกของชาวไทยในต่างแดน ให้เกิดความรักความหวงแหนและตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญ ของชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ ตลอดถึงเพื่อประโยชน์แก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรมไทย แก่ชาวต่างประเทศด้วย โดยมีได้รับงบประมาณในการดำเนินงาน จากราชการหรือองค์กรใดๆ แต่ดำเนินงานโดยความสนับสนุนจากภาคพ่อค้าประชาชนชาวไทยผู้มีน้ำใจเป็นกุศล (จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๕)

๓.๓.๖ การดำเนินงานโครงการสร้างวัดนวมินทรราชูทิศ

โครงการสร้างวัดนวมินทรราชูทิศ (Wat Nawamintararachutis) ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน (The NMR Buddhist Meditation Center) และ ศูนย์หรือสภาวัฒนธรรมไทย เมืองเรย์นแฮม-เคมบริจ-นครบอสตัน รัฐแมสซาชูเซตส์ สหรัฐอเมริกา (The NMR Thai Cultural Council of Massachusetts, U.S.A.)

โครงการสร้างวัดนวมินทรราชูทิศ นครบอสตัน เกิดจากปณิธานในการที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศและต่างประเทศ ของ พระพรหมวชิรญาณ กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าอาวาสวัดยานนาวา กรุงเทพมหานคร ประธานกรรมการอำนวยการวัดธัมมมาราม นครชิคาโก เป็นประธานอำนวยการและเป็นกำลังหลักในการสร้างวัด เป็นพระเถระที่ได้ปฏิบัติศาสนกิจและทำหน้าที่พระธรรมทูตเผยแผ่พระพุทธศาสนาตลอด ระยะเวลากว่า ๔๐ ปี ได้มีแนวคิดที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ให้ประชาชนชาวไทย ชาวเอเชีย และชาวตะวันตกที่พำนักอาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกาได้เข้าถึงพระพุทธศาสนา ซึ่งมีบทบาทต่อชีวิตในแง่

หลักธรรมคำสอนอันเป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิต แล้ว ยังเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีของไทยด้วย จากแนวคิดนี้เองทำให้มีการจัดสร้างวัดวัดนวมินทรราชูทิศขึ้น เพื่อการส่งเสริมการศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา วัฒนธรรม และสาธารณกุศล เป็นศูนย์รวมใจของพุทธศาสนิกชนในต่างแดน โดยจัดตั้งเป็นศูนย์วิปัสสนากรรมฐานนวมินทรราชูทิศ (The NMR Buddhist Meditation Center) นครบอสตัน มลรัฐแมสซาชูเซตส์ สหรัฐอเมริกา โดยตั้งชื่อวัดนี้ว่า “วัดนวมินทรราชูทิศ” (Wat Nawamintararachutis) ศูนย์วิปัสสนากรรมฐานนวมินทรราชูทิศ (The NMR Buddhist Meditation Center)^{๑๗}

(๑) วัตถุประสงค์

โครงการสร้างวัดนวมินทรราชูทิศ NMR Buddhist Meditation Center และศูนย์วิปัสสนากรรมฐานนวมินทรราชูทิศ ณ เมือง Raynham Canbridge-Boston Massachusetts สหรัฐอเมริกา เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่หลักธรรมและอุปถัมภ์กิจกรรมที่ช่วยจรรโลงพระบวรพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑. เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลเฉลิมพระเกียรติ แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
๒. เพื่อเป็นศูนย์การเผยแผ่หลักธรรมคำสอน และฝึกอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในพระพุทธศาสนา
๓. เพื่อส่งเสริมเผยแผ่ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีไทยอันดีงาม
๔. เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของบรรดาพุทธศาสนิกชน ในการประกอบกุศลกิจคุณงามความดี อันเป็นประโยชน์ เพื่อสันติสุขและสันติภาพต่อสังคมประเทศชาติและชาวโลก^{๑๘}

^{๑๗} พระมหาสมบัติ ญาณวโร, บรรณาธิการ, โครงการสร้างวัดนวมินทรราชูทิศ (Wat Nawamintararachutis) ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน (The NMR Buddhist Meditation Center), (นันทบุรี: สำนักพิมพ์ธรรม, ๒๕๔๙), หน้า ๙๓-๙๔

^{๑๘} พระมหาสมบัติ ญาณวโร, บรรณาธิการ, โครงการสร้างวัดนวมินทรราชูทิศ (Wat Nawamintararachutis) ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน (The NMR Buddhist Meditation Center), หน้า ๒๔.

(๒) เป้าหมายในการดำเนินโครงการ

วัดนวมินทรราชูทิศเป็นวัดพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบไทย ได้ดำเนินการจดทะเบียนเป็นองค์กรการกุศล ประเภทไม่แสวงหาผลกำไรให้ถูกต้องตามกฎหมายและพระธรรมวินัย และตามวัตถุประสงค์ในการรับบริจาคจัดหาทุนก่อสร้างศาสนสถาน ดำเนินกิจการศาสนศึกษา การเผยแผ่ธรรมะ และการปฏิบัติกรรมฐาน ในพระพุทธศาสนาในชื่อว่า "วัดนวมินทรราชูทิศ" (NMR Buddhist Meditation Center)

คณะกรรมการอำนวยการวัดนวมินทรราชูทิศ (Board of Directors) มี พระพรหมวชิรญาณ เป็นประธานอำนวยการ ได้จัดให้มีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยตลอดทั้งปี โดยมีโครงการหลักอย่างน้อย ๒ โครงการและกิจกรรมอื่นๆ ร่วมด้วย ตามลำดับดังนี้

(๑) เป็นศูนย์การศึกษาเผยแผ่และอบรมวิปัสสนากรรมฐานวัดนวมินทรราชูทิศ (NMR Meditation Center) เพื่อเป็นศูนย์การศึกษาเรียนรู้ เผยแผ่ และปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้ทันสมัย และทันต่อสถานการณ์โลก เพื่อประโยชน์และสันติสุขแก่พุทธศาสนิกชนและชาวโลก

(๒) เป็นที่ตั้งศูนย์หรือสภาวัฒนธรรมไทยแห่งรัฐแมสซาชูเซตส์ (The NMR Thai Cultural Council of Massachusetts,U.S.A.) เพื่อส่งเสริมและเผยแผ่เชิงอนุรักษ์ในด้านศิลปะวัฒนธรรมประเพณีไทยแนวพุทธในต่างแดน

(๓) เพื่อเป็นศูนย์กลางการศึกษาและวิจัยพระพุทธศาสนา ลัทธิศาสนา หรือนิกายของศาสนาหรือลัทธิความเชื่อและวัฒนธรรม วิถีของชนชาติต่างๆ

(๔) เพื่อเป็นพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนากับสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย และห้องสมุดพระพุทธศาสนา

(๕) เพื่อเป็นศูนย์กิจกรรมการสาธตศิลปกรรมสงเคราะห์ประชาชนนานาชาติ

(๖) เพื่อเป็นศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทซึ่งดำเนินการโดยคณะสงฆ์ไทยและพุทธศาสนิกชนชาวไทยทั่วโลก

(๗) เพื่อเป็นศูนย์รวบรวมข้อมูลหรือพระคัมภีร์พระพุทธศาสนานิกายต่างๆ

(๘) เพื่อเป็นศูนย์กลางเชื่อมความสัมพันธ์ทางการศึกษาและวัฒนธรรมระหว่างโลกตะวันตกและโลกตะวันออก

(๙) สร้างเครือข่ายชุมชน จัดให้มีกิจกรรมและวัฒนธรรมแลกเปลี่ยน (Cultural Exchange) มีการแสดงวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนแต่ละประเทศ

(๑๐) โรงเรียนพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์สำหรับเยาวชน และเปิดชั้นเรียนธรรมะสำหรับประชาชน

(๑๑) เปิดให้กลุ่มนิสิตนักศึกษาเข้าเยี่ยมชมสถานที่ เพื่อการศึกษาเรียนรู้พระพุทธรศาสนา วัฒนธรรม และปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

(๑๒) วันธรรมดา มีทำวัตรสวดมนต์ เรียนปฏิบัติกรรมฐาน เจริญวิปัสสนากรรมฐาน ในช่วงเช้าและช่วงเย็น

(๑๓) วันเสาร์และอาทิตย์ เปิดการสอนวิปัสสนากรรมฐานเบื้องต้น^{๑๙}

ในปัจจุบันจะพบว่า ชาวตะวันตกได้ให้ความสนใจในการนั่งเรียนและฝึกปฏิบัติกรรมฐาน และศึกษาพระพุทธรศาสนามากขึ้น จะเห็นได้จาก มีชมรมการนั่งสมาธิ เกิดขึ้นมากมายตามและเมืองต่างๆ ทั้งสหรัฐอเมริกา แต่โดยส่วนใหญ่เป็นสำนักสมาธิแบบพม่า หรือศรีลังกา และฝ่ายมหายาน จากทิเบต ญี่ปุ่น จีน ไต้หวัน และเกาหลี เป็นต้น แต่ในส่วนของเถรวาทไทยยังมีไม่มากนัก

วัดนวมินทรราชูทิศแห่งนี้จะเป็นสถานที่เผยแผ่พระพุทธรศาสนาในต่างประเทศได้อย่างสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น สามารถที่จะรองรับพุทธศาสนิกชนและผู้ที่มีสนใจในพระพุทธรศาสนาเข้ามาศึกษาเรียนรู้พระพุทธรศาสนาได้เป็นจำนวนมาก โดยจะมีพระสงฆ์และคณะพระธรรมทูตมาประจำปฏิบัติศาสนกิจด้านต่างๆ และสงเคราะห์ประชาชนตามพิธีกรรมทางศาสนา และวัฒนธรรมประเพณีอันนับเนื่องในพระพุทธรศาสนา

(๓) หลักการสำคัญ

วัดนวมินทรราชูทิศเป็นวัดพระพุทธรศาสนาเถรวาท นับว่าเป็นวัดไทยในสหรัฐอเมริกาอีกแห่งหนึ่งที่จัดให้เป็นศูนย์การศึกษาเผยแผ่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน (นวมินทรราชวิทยาลัย) เป็นพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ทางพระพุทธรศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย เป็นสถานที่ให้การอบรมเผยแผ่ทั้งหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธรศาสนา และเป็นศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีไทยในต่างประเทศ ให้เป็นที่ประจักษ์ยิ่งขึ้น เป็นการขยายงานพระพุทธรศาสนาให้กว้างไกลออกไปให้เป็นที่พึ่งต่อชาวโลก อีกทั้งเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธรศาสนาให้ดำรงคงอยู่เพื่อประโยชน์และสันติสุขแก่ชาวโลกต่อไป โดยเน้นด้านการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม

^{๑๙} พระมหาสมบัติ ญาณวโร, บรรณาธิการ, โครงการสร้างวัดนวมินทรราชูทิศ (Wat Nawamintararachutis) ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน (The NMR Buddhist Meditation Center), หน้า ๒๖.

ส่งเสริมวัฒนธรรม และบำเพ็ญสาธารณกุศล ตลอดถึงกิจกรรมต่างๆ ตามอุดมการณ์ของโครงการตามแนววิถีพุทธ คือ

๑. สอนหลักพุทธธรรม และปฏิบัติเพื่อละความชั่วทั้งปวง บำเพ็ญคุณงามความดีทั้งหลาย ให้บริบูรณ์ และชำระจิตใจให้สะอาด สว่าง สงบ เพื่อสันติสุขแห่งชีวิต และเพื่อสันติภาพแห่งสังคมมนุษย์และชาวโลก พร้อมกับจัดการองค์กร ในการให้การศึกษาอบรมพุทธธรรม ด้วยภาษาไทย ภาษาอังกฤษและภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษาจารึกหลักคำสอนพุทธวจนะ ตลอดถึงการเผยแผ่พุทธธรรม ด้วยภาษาต่างๆ ที่เหมาะสม

๒. จัดฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐาน การเผยแผ่ธรรมะ โดยการเทศนา ปาฐกถา อุปนิสิน กถา สนทนาธรรม และธรรมกถา โดยผ่านสื่อพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ หรือในสถาบันการศึกษาต่างๆ เป็นต้น

๓. บริการการสงเคราะห์ประชาชนในด้านศาสนพิธีและวิถีชีวิตตามวัฒนธรรมประเพณีในแนวพุทธ โดยใช้หลักเมตตา เอื้ออาทร สมานฉันท์ และปัญญา หรือด้วยความรู้รักสามัคคี

๔. จัดการศึกษาสงเคราะห์ (โครงการโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์สำหรับเยาวชน และเปิดชั้นเรียนธรรมะสำหรับประชาชน)

๕. ดูแลรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในบริเวณศาสนสถานแห่งนี้ เพื่อประโยชน์แก่การปฏิบัติศาสนกิจของคณะสงฆ์เพื่อสงเคราะห์และเป็นที่พึ่งทางใจในการบำเพ็ญกุศลตามวัฒนธรรมประเพณีในพระพุทธศาสนา ของพุทธศาสนิกชน ณ สำนักสงฆ์แห่งนี้

(๔) การสร้างเครือข่ายเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ในเบื้องต้น ทางวัดจัดให้มีพระธรรมทูตที่ผ่านการฝึกอบรม จากทางการคณะสงฆ์แห่งประเทศไทย จำนวน ๑๕-๒๕ รูป มาอยู่ประจำ เพื่อเป็นผู้สอนและนำในการปฏิบัติศาสนกิจด้านต่างๆ และอำนวยความสะดวกบำเพ็ญสาธารณกุศลต่าง ๆ รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้จัดให้มีขึ้น ตามแนววิถีพุทธและวัฒนธรรมประเพณีนิยม นอกจากนั้น ทางวัดนวมินทรราชูทิศ ได้ทำความตกลงร่วมมือและทำงานเชื่อมโยงกับ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยงานพระธรรมทูต และสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา ที่จะผลิตทั้งบุคลากร เจ้าหน้าที่ประจำฝ่ายวิชาการ เจ้าหน้าที่ฝ่ายสนับสนุน พร้อมด้วยโครงการแลกเปลี่ยนบุคลากรและการจัดฝึกอบรม โดยจะเป็นศูนย์ฝึกงานของโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ เพื่อให้ได้บุคลากรที่มีคุณภาพ และคุณวุฒิ เป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักวิชาการพระพุทธศาสนา มีความสามารถในการถ่ายทอดวิชาการพระพุทธศาสนา

ทั้งภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ และการบรรยายได้ทั้งภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อปฏิบัติภารกิจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้แก่พุทธศาสนิกชนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะมีผลต่องานสงเคราะห์ประชาชน อีกทั้งจะได้มีบุคลากรทางศาสนาที่มีความรู้ความสามารถตรงตามความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น

(๕) การใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน (ยุคโลกาภิวัตน์) จำเป็นต้องใช้สื่อทันสมัยเพื่อช่วยให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เกิดความสะดวก รวดเร็ว ขยายปริมาณการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในวงกว้างได้ทั่วโลก และมีประสิทธิภาพสำหรับพุทธศาสนิกชนจำนวนมาก ทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยมุ่งให้มนุษย์ทุกคนได้เข้าถึงพระพุทธศาสนา

การเผยแผ่หลักธรรมผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่

๑. สื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือธรรมะภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษ นิตยสาร บทความ
๒. ธรรมบรรยาย ผ่านเว็บไซต์ www.watnawaminusa.org
๓. ธรรมบรรยาย ผ่าน youtube รายการ”ธรรมส่องโลก” (Dhammasonglok)
๔. เฟสบุ๊กวัดนวมินทร์ (Facebook : watnawamin)
๕. รายการวิทยุและโทรทัศน์โลกพระพุทธศาสนา (World Buddhism Television: WBTV)

การดำเนินงานในส่วนของการผลิตสื่อเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทางวัดนวมินทรราชูทิศ ได้จัดทำหนังสือธรรมะ หนังสือเกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานทั้งภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และประสานงานร่วมกับสถานีวิทยุโทรทัศน์โลกพระพุทธศาสนา เฉลิมพระเกียรติ (World Buddhism Television: WBTV) วัดยานนาวาในการผลิตผลงานออกมาในรูปแบบสื่อวีดีโอเทปบรรยายธรรมะ สื่อโทรทัศน์ เป็นรายการทีวีในเครือข่ายสงฆ์ไทยที่ออกอากาศในประเทศสหรัฐอเมริกา คือ รายการธรรมส่องโลก ทำให้งานเผยแผ่สามารถขยายวงกว้างออกไปได้ไกล รวดเร็ว ฉับไว สามารถเข้าถึงผู้ที่สนใจได้ง่ายและกว้างขวางโดยผ่านสื่อออนไลน์

๓.๔ บทบาทด้านงานเผยแผ่ในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับงานเผยแผ่ในต่างประเทศ

พระพรหมวชิรญาณได้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ และตามพระธรรมวินัย ด้วยความรู้ความสามารถด้านการบริหารกิจการพระพุทธศาสนา รวมทั้งภารกิจต่างๆ ที่สำคัญ ๖ ด้าน ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้แก่ (๑) การปกครอง (๒) การศึกษา (๓) การศึกษาสงเคราะห์ (๔) การเผยแผ่ (๕) การสาธารณูปการ (๖) และการสาธารณสงเคราะห์ ทั้ง

ยังส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมไทยด้วยดีเสมอมา โดยได้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องทั้งใน กรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญที่นำไปใช้ในการบริหารจัดการพระศาสนาในต่างประเทศ จึงได้ศึกษารายละเอียดสำคัญเกี่ยวกับบทบาทด้านการเผยแผ่ด้วย ดังต่อไปนี้

(๑) การศึกษา

พระพรหมวชิรญาณ มีความเอาใจใส่ทั้งด้านส่งเสริมการบริหารงาน และการอุปถัมภ์ การศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรมและบาลี และแผนกสามัญศึกษา มาตั้งแต่ครั้งสนองงานเจ้าสำนักเรียนวัดจักรวรรดิราชาวาส รวมทั้ง ยังส่งเสริมสนับสนุนให้พระภิกษุ สามเณรศึกษาต่อระดับปริญญาตรี โท เอก ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ และสถาบันการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ จนถึงปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้วัดยานนาวา มีความเป็นเลิศด้านวิทยาการ ทั้งด้านการ ศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สนับสนุนให้จัดตั้งโรงเรียน สถาบัน และองค์กรด้านการศึกษา ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมธรรมพัฒนาตลอดทั้งปี จนได้รับการยอมรับในหมู่คณะสงฆ์และฆราวาสให้เป็น “ศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนา” ที่มีชื่อเสียง และมีผลงานมากที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย

ศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาประกอบด้วย

สำนักเรียนวัดยานนาวา โรงเรียนพระปริยัติธรรมพรหมวชิรญาณ พระพรหมวชิรญาณ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างศาสนทายาท ภายใต้นโยบาย “ศาสนทายาทที่ดี ต้องถึงพร้อมด้วยปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ จึงจะดำรงพระพุทธศาสนาได้” และเล็งเห็นว่าพระภิกษุ สามเณรมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่การรู้ทางธรรมเพียงอย่างเดียวจะเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ไม่กว้างไกลเท่าที่ควร และเพื่อเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่สามเณรผู้ซึ่งถือเป็นเยาวชนของชาติ จึงประสงค์จะยกระดับการศึกษาของสามเณรให้พัฒนาตามยุคโลกาภิวัตน์ในด้านหลักวิชาสากล เพื่อสร้างเสริมให้มีทักษะความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม มีคุณธรรม รู้จักผิดชอบชั่วดี และนำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อใช้แก้ปัญหา

ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินายก วัดยานนาวา การจัดตั้งโรงเรียนสำหรับให้การศึกษา ด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนาแก่เด็กและเยาวชน ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้น เปิดการเรียนการสอนโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน โดยสอนเป็นวิทยาทาน เน้นการปฏิบัติ โดยยึดหลัก ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นแกนกลาง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความรู้และเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรมต่างๆ รู้จัก

ดำเนินชีวิตตามแนวคำสอนของพระพุทธเจ้า ปฏิบัติศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงามให้แก่เด็กและเยาวชน รวมไปถึง การบำเพ็ญกุศลสาธารณประโยชน์ (พุทธอาสา)

(๒) การเผยแพร่

สำหรับงานของทางคณะสงฆ์ด้านการเผยแพร่ ท่านเริ่มจากการปฏิบัติหน้าที่เลขานุการหัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๗ โดยได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระธรรมทูตพิเศษ ปฏิบัติงานเผยแผ่ธรรมะในพื้นที่ ๗ จังหวัด ได้แก่ เพชรบูรณ์ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ต่อมาได้ย้ายหน้าที่มาเป็นเลขานุการหัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๖ ตามสายภาคการศึกษาในปัจจุบัน (โดยตัดเพชรบูรณ์ออก แล้วเพิ่มนครพนม ยโสธรและมุกดาหารเข้ามาแทน) ทั้งเป็นเลขานุการรองแม่กองงานพระธรรมทูตรูปที่ ๑ และเป็นเลขานุการแม่กองงานพระธรรมทูตรูปที่ ๑ อีกตำแหน่งตามลำดับ รับผิดชอบอำนวยการ การจัดพระธรรมทูตออกเผยแผ่ธรรมในประเทศ และออกปฏิบัติงานด้วยตนเอง ทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้ง เป็นกรรมการพิจารณาหลักสูตรโครงการอบรมและวิทยากรแก่พระธรรมทูตสายต่างประเทศของคณะสงฆ์ งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในนามสำนักและในนามทางการคณะสงฆ์ในตำแหน่งต่างๆ ดังกล่าวแล้ว แม้ในช่วงที่สถานการณ์บ้านเมืองไม่สู้ปกติ ท่านก็ได้สนองงานด้วยความเสียสละทุกด้าน จนเป็นที่พึงพอใจของผู้บังคับบัญชา โดยเฉพาะงานเผยแผ่ทางสื่อ ท่านได้เขียนบทความธรรมะ รวมทั้ง จัดพิมพ์วารสาร จุลสาร และหนังสือธรรมะ ออกเผยแผ่ในโอกาสต่างๆ ตลอดมา เช่น งานทำบุญ ๘๔ พรรษา สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ท่านได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานกรรมการจัดทำหนังสือที่ระลึกในงานด้วยรูปหนึ่ง นอกจากนี้ ยังจัดพิมพ์คู่มือพระธรรมทูตถวายความรู้แก่พระสงฆ์ และจัดทำหนังสือประวัติวัดจักรวรรดิราชาวาสใหม่ เพื่อชำระข้อมูลให้ถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุด

พระพรหมวชิรญาณได้บริหารงานเผยแผ่พระศาสนาของวัดยานนาวา โดยมีคณะกรรมการฝ่ายการเผยแผ่สนองงานในการแนะนำ ฝึกอบรมศีลธรรม วัฒนธรรม ระเบียบแบบแผน จารีตประเพณีอันดีงาม ให้แก่ประชาชนทั่วไป ตามคำสอนในพุทธศาสนา ได้เอาใจใส่ ส่งเสริม และพัฒนาวัดทุกด้าน ให้มีความก้าวหน้าและทันต่อสถานการณ์โลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพราะนอกจากศาสนกิจด้านคันถธุระและวิปัสสนาธุระ

ได้จัดให้มีการฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่ด้วยวิธีต่างๆ จัดให้มีการแสดงพระธรรมเทศนา ปาฐกถาธรรม สันทนาธรรม การแสดงอนุปนิสินกถา การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ตลอดจน การจัดพิมพ์หนังสือธรรมะ และการจัดบรรยายธรรมทางวิทยุและ

โทรทัศน์ รวมถึง การบรรยายการเผยแผ่ธรรมะทางสื่อทุกชนิด ทั้งในและนอกวัดในโอกาสพิเศษต่างๆ เช่น Website, you-tube, Facebook โทรทัศน์ วิทยุ หรือสื่อสิ่งพิมพ์ เป็นต้น

ในปัจจุบัน การเผยแผ่ธรรมะจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการให้ทันสมัย และสามารถใช้สื่อต่างๆ ให้เป็นประโยชน์ เข้ากับโลกยุคใหม่ ที่ถือว่าเป็นโลกยุคดิจิทัล โลกยุคโลกาภิวัตน์ โลกยุคไอที หรือโลกยุคไร้พรมแดน (online Global network) หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นกฎธรรมชาติ ที่มีมาตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และจะยังคงอยู่ต่อไปในอนาคต เราจึงจำเป็นต้องนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบัน เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับการเกิดขึ้นของสื่อยุคดิจิทัลซึ่งเป็นสื่อสมัยใหม่ โดยใช้คำพูดที่ทันสมัย ร่วมสมัย สะกิดใจคนฟัง คนอ่าน ทำให้เข้าถึงจิตใจผู้รับได้เร็วขึ้น เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก ให้สามารถนำธรรมะไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างสันติสุข รู้ทุกข์รู้ปัญหา แก้ไขทุกข์ปัญหาได้ ซึ่งนับเป็นเป้าหมายสูงสุดของการเผยแผ่ธรรมะ

ศาสนกิจด้านการเผยแผ่ของพระพรหมวชิรญาณ ประกอบด้วย

๑) สำนักปฏิบัติธรรมประจำกรุงเทพมหานคร แห่งที่ ๑ วัดยานนาวา วัดยานนาวาได้จัดโครงการปฏิบัติธรรมเป็นประจำ โดยเปิดให้พุทธศาสนิกชนและผู้ที่มีความสนใจเข้ารับการอบรมวิปัสสนากรรมฐาน โดยใช้หลักสูตรมหาสติปัฏฐานเป็นหลักปฏิบัติ มีกิจกรรมการปฏิบัติธรรมตลอดทั้งปี จนได้รับการคัดเลือกให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมดีเด่น ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๒^{๒๐}

๒) มุลินิพระรัตนตรัยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร องค์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และดำเนินงานบริหารสถานีโทรทัศน์โลกพระพุทธศาสนาเฉลิมพระเกียรติฯ (World Buddhism Television หรือ WBTV)

มุลินิพระรัตนตรัย ได้จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องเทิดทูนเกียรติคุณของประเทศไทย พระพุทธศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ส่งเสริมความเข้าใจอันดี และความรู้สึกสามัคคีระหว่างชนในชาติ เพื่อเผยแผ่ธรรมในพระพุทธศาสนา ให้แผ่ไพศาลไปทั่วประเทศตลอดถึงต่างประเทศด้วยสื่อต่างๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุโทรทัศน์ และสื่ออินเทอร์เน็ต รวมทั้ง สื่ออื่นๆ ที่อยู่ในกรอบแห่งกฎหมายและศีลธรรมอันดี เพื่อส่งเสริมศาสนกิจในด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการแก่พระภิกษุสามเณร การศึกษาสงเคราะห์แก่เยาวชน และการสาธารณ

^{๒๐} วัดยานนาวา, พระพรหมวชิรญาณกับศาสนกิจ ๒๕๕๔, หน้า ๖๘.

กุศล สำหรับประชาชนผู้เจ็บป่วย ด้วยโอกาส และผู้ยากไร้ในสังคม ตลอดจน การพัฒนาศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของชาวไทย โดยดำเนินการหรือร่วมกับองค์กรการกุศล อื่นๆ เพื่อการกุศลสาธารณประโยชน์ โดยที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองแต่ประการใด^{๒๑}

ปัจจุบัน สถานีวิทยุโทรทัศน์โลกพระพุทธศาสนา เฉลิมพระเกียรติฯ World Buddhism Television (WBTV) แพร่ภาพออกอากาศผ่านดาวเทียม NSS 6 KU ความถี่ 11635 MHz Symbol Rate 27500 KSPS แนวการรับ H โดยสามารถรับชมได้ทั่วประเทศไทย และในประเทศ แถบเอเชียอาคเนย์ เช่น ลาว กัมพูชา พม่า เวียดนาม มาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ฮองกง ไต้หวัน และตอนใต้ของประเทศจีน โดยมีสำนักงานและที่ตั้งสถานี ณ อาคารมหาเจษฎาบดินทร์ วัดยานนาวา เขตสาทร กรุงเทพมหานคร^{๒๒}

๓) สถาบันส่งเสริมและเผยแพร่การพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม พระพรหมวชิรญาณปฏิบัติหน้าที่ประธานโครงการครูพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนและสถาบันต่างๆ (หนึ่งครูพระหนึ่งตำบล ๘,๐๐๐ ตำบล ทั่วประเทศ) เพื่อปลูกฝังให้นักเรียน มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง โดยนำหลักธรรมทางศาสนา มาเป็น เครื่องมือในการพัฒนาจิตใจอย่างมีเหตุมีผลในการดำรงชีวิต และเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเยาวชนและ ประชาชนให้เป็นกัลยาณชนคนดี เมื่อเยาวชนได้รับการอบรมบ่มนิสัยในเรื่องกิริยามารยาท ความ เคารพอ่อนน้อม และในเรื่องคุณงามความดีต่างๆ จากพระสงฆ์ ได้รับการกล่อมเกลาจิตใจให้อ่อนโยน และมีภูมิด้านทานที่เข้มแข็งขึ้น^{๒๓}

๔) โครงการอุปสมบทเฉลิมพระเกียรติ ถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระพรหมวชิรญาณได้ร่วมกับมูลนิธิ ๕ ธันวาคมราช จัดอุปสมบทถวายเป็นพระราชกุศล แด่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม และถวายเป็น พระราชกุศลแด่ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๑๒ สิงหาคม เป็นประจำทุกปี โดยมีวัตถุประสงค์ให้ประชาชนชาวไทยมีโอกาสร่วมกิจกรรมเฉลิมพระ

^{๒๑} วัดยานนาวา, พระพรหมวชิรญาณกับศาสนกิจ ๒๕๕๔, หน้า ๘๖-๘๗.

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๒.

^{๒๓} อ้างแล้ว, หน้า ๙๖-๙๗.

เกียรติ ถวายเป็นพระราชกุศลในวโรกาสมหามงคล อีกทั้งให้ผู้มีจิตศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้มีโอกาสดูสมทบเพื่อเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาสืบไป^{๒๔}

๕) โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี^{๒๕}

โครงการนี้จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้เด็กเยาวชน นักเรียน นักศึกษา ได้รับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ปลุกจิตสำนึกค่านิยมที่ถูกต้อง เป็นคนดีมีคุณภาพและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ในการมุ่งเน้นให้เด็กเยาวชน นักเรียน นักศึกษามีคุณธรรมนำความรู้ ตลอดจน ให้เห็นคุณค่าของวัฒนธรรม และประเพณีที่ดีงาม เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตและสังคมที่มีคุณภาพบนพื้นฐานของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำไปสู่การพัฒนาสังคมและประเทศชาติที่ถาวรและยั่งยืนต่อไป

๖) โครงการแสดงพระธรรมเทศนามหาเวสสันดรชาดก ๔ ภาค เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว^{๒๖}

การเทศน์มหาชาติที่วัดยานนาวา สันนิษฐานว่าเกิดขึ้นเมื่อครั้งที่ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บูรณะพระอุโบสถและเสนาสนะสงฆ์วัดยานนาวาเป็นครั้งแรก และเลื่อนหายไปนานที่สุดในสมัยต่อมาจนถึงปัจจุบัน พระพรหมวชิรญาณได้ฟื้นฟูประเพณีการแสดงพระธรรมเทศนามหาเวสสันดรชาดกอีกครั้ง ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๑ เนื่องในปีแห่งการสมโภชพระอารามหลวง ๒๔๐ ปี วัดยานนาวา และได้จัดต่อเนื่องกันมาเป็นประจำทุกปี

๗) โครงการแปลพระไตรปิฎกฉบับ “มหาจุฬาเตปิฎก” เพื่อร่วมเฉลิมพระเกียรติ ในวโรกาสที่ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบ

๘) ศูนย์พระสงฆ์นักเผยแผ่ธรรมเพื่อพัฒนาสังคม วัดยานนาวา สถาบันพระพรหมวชิรญาณ จัดให้มีการสัมมนาถวายความรู้แด่พระสงฆ์ในเรื่องต่างๆ เช่น พระสงฆ์ผู้นำการพัฒนาสังคมไทยที่ยั่งยืน บรรยายถวายความรู้พระสังฆาธิการในระดับต่างๆ อาทิ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสที่ได้รับแต่งตั้งใหม่ เป็นต้น

^{๒๔} อ้างแล้ว, หน้า ๗๒.

^{๒๕} อ้างแล้ว, หน้า ๗๔.

^{๒๖} อ้างแล้ว, หน้า ๗๖.

๓.๕ สรุป

บทบาทหน้าที่ด้านการเผยแผ่ในต่างประเทศของพระพรหมวชิรญาณ สะท้อนให้เห็นหลักการ วิธีการ ขั้นตอนการดำเนินการ การทำโครงการต่าง ๆ และการพัฒนางานเผยแผ่ที่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ท่านดำเนินศาสนกิจโดยเน้นเมตตากรุณาและปัญญา ตามอุดมการณ์หลักการและวิธีการทางพระพุทธศาสนาที่มุ่งประโยชน์สุขของมหาชนเป็นสำคัญ โดยถือหลักว่า สุขทุกข์ของมนุษยชาติย่อมเนื่องถึงกัน ท่านได้เริ่มวางฐานพระพุทธศาสนาในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาและขยายวัดไปสู่รัฐต่าง ๆ เพื่อสร้างสรรค์จรรโลงสันติสุขและสันติภาพ ขณะเดียวกันได้มีการพัฒนาต่าง ๆ เช่น พระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา โดยจัดทำแผนพัฒนาพระธรรมทูตไทยระยะ ๓ ปี เป็นต้น ภาระกิจสำคัญมุ่งเน้นการพัฒนาหลัก คือ การศึกษาในต่างประเทศ การศึกษาสงเคราะห์ในต่างประเทศ งานเผยแผ่ในต่างประเทศ งานด้านสาธารณูปการในต่างประเทศ และงานสาธารณสงเคราะห์ในต่างประเทศ

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ

(๑) การสร้างและพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ โดยการจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ ให้นำไปสู่การพัฒนาจิตใจ และสังคมอย่างยั่งยืน

(๒) การทำให้พระพุทธศาสนาเป็นที่ยอมรับจากประชาชน รู้เข้าใจหลักการในการดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา ส่งเสริมศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และประเพณีไทยอันดีงามต่ออนุชนเชื้อสายไทยและชาวอเมริกันเจ้าของถิ่น ตลอดจนชาวนานาชาติให้เกิดความรู้สึกสามัคคีมีสมานฉันท์ต่อกัน เพื่อเกิดสันติสุขและสันติภาพอย่างยั่งยืน

(๓) มุ่งสร้างพระพุทธศาสนาและพุทธบริษัททุกฝ่าย ได้มีโอกาสสร้างพุทธศาสนสัมพันธ์อันดีต่อกัน อันจะนำสังคม และชาวโลกไปสู่สันติสุขและสันติภาพ

(๔) มุ่งส่งเสริมอนุเคราะห์และพัฒนาชีวิตจิตใจประชาชนให้ยึดมั่นในทานศีลภาวนาหรือศีลสมาธิและปัญญาของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะถ้ามนุษย์เราชำระชีวิตจิตใจให้หลุดพ้นจากอำนาจครอบงำของกิเลสความโลภความโกรธและความหลงแล้ว ชีวิตจิตใจย่อมจะเป็นอิสระจากความชั่วและทุกข์ภัยทั้งปวง สังคมย่อมจะร่มเย็นเป็นสุขโดยทั่วกัน

สรุปความสำคัญได้ว่า กระบวนการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศของพระพรหมวชิรญาณ สะท้อนให้เห็น (๑) แนวทางการวางรากฐานพระพุทธศาสนาในต่างประเทศ เน้น

แนวคิดและหลักในการสร้างวัดและขยายวัด รวมทั้งเผยแผ่คำสอนและส่งเสริมกิจการทางพระพุทธศาสนา (๒) กระบวนการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสหรัฐอเมริกา ประกอบด้วยกระบวนการดำเนินงานในสายงานต่าง ๆ เช่น กระบวนการดำเนินของสมาคมสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา การพัฒนาบุคลากรด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสายพระธรรมทูต กระบวนการศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การดำเนินงานโครงการในต่าง ๆ ประเทศ การวางแผน เป้าหมายและกำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินงาน (๓) การสร้างสถานศึกษา เช่น ศูนย์ศึกษา หรือห้องสมุดบริการ เป็นต้น (๔) สร้างศูนย์เผยแผ่และแหล่งเผยแผ่ข้อมูลข่าวสารทางพระพุทธศาสนา (๕) ศึกษาแนวโน้มและวิธีการเผยแผ่ในศตวรรษที่ ๒๑ เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจสภาพทางสังคมและปัจจัยด้านอื่น ๆ เช่น ศาสนา ภาษา ศิลปวัฒนธรรม เศรษฐกิจ เป็นต้น (๖) การสร้างเครื่องมือในการเผยแผ่ เช่น สร้างบุคลากรและเครือข่าย เครื่องมือสื่อสารในโลกเทคโนโลยี และการจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์โลกพระพุทธศาสนา (๗) ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ คือมีการมุ่งไปสู่ความสำเร็จอย่างชัดเจนและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เน้นปัจจัย ๔ ด้าน คือ (๑) การสร้างและพัฒนาวัด (๒) การทำให้พระพุทธศาสนามั่นคงเป็นที่ยอมรับในต่างประเทศ (๓) มุ่งสร้างพุทธบริษัทให้อยู่ร่วมกับประชาชนในสังคมอย่างสันติสุขและเกิดสันติภาพ (๔) มุ่งส่งเสริมอนุเคราะห์และพัฒนาชีวิตจิตใจประชาชนจนถึงความพ้นทุกข์